

Πολιτικὰς δὲ συνδιαλέξεις ἐπεδιώκων συνεχῶς μετὰ τῶν συμ-
πρέσβεών μου, καὶ μάλιστα μεθ' ἐνὸς τῶν νοημονεστέρων, τοῦ τῆς
Αὐστρίας Κόμητος Κάρολη, εἰς ὃν ἐξέφραζον τὴν γνώμην,
ὅτι, καταρδεύσης τῆς Τουρκοκρατίας, ἔπρεπε νὰ διανεμηθῶμεν
τὴν Ἀνατολὴν ἢ Ἀὐστρία καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ νὰ προσαρτηθῶσιν,
ἐκεῖνη μὲν τὰς σλαβικάς, ἡμεῖς δὲ τὰς Ἑλληνικάς χώρας. Τοῦ
σχεδίου τούτου τὸ πρῶτον ἡμῖς κατὰ μέρος ἐξετελέσθη· περὶ
δὲ τοῦ δευτέρου ἡμεῖς ἐντελῶς ἠμελήσαμεν.

Τῆς Τουρκίας δὲ Πρέσβυς ἦν ὁ ὁμογενὴς κ. Ἀριστάρχης,
νυμφευθεὶς τὴν κυρίαν Βονίν, θυγατέρα τοῦ ποτὲ Ὑπουργοῦ τῶν
Στρατιωτικῶν τῆς Πρωσίας. Μετ' αὐτοῦ συνέδεσα φιλικὰς σχέ-
σεις. Εἰς μίαν δὲ τῶν πολυτελῶν συναναστροφῶν, ἃς ἔδιδε συ-
νεχῶς, ἡ θυγάτηρ μου Ζωὴ μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν κυρίαν
Schleinitz, σύζυγον τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, γυ-
ναῖκα γενικῶς θαυμαζομένην διὰ τὰς πολλὰς καὶ σπουδαίας αὐ-
τῆς γνώσεις, ὥς προστάτιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐνθουσιῶσαν διὰ
τοῦ Βάγνερ τὴν μουσικὴν.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀθηνῶν
ἀνήγγελλον, ὅτι ὁ ἐκεῖ Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας Σαβούρωφ, τῇ 29
Δεκεμβρίου (π.) ἐμονομάχησε μετὰ τοῦ Προξένου τῆς Ἰταλίας
Gaglian καὶ ἐπληγώθη. Τηλεγραφικῶς δὲ μοὶ ἀννηγγέλθη, ὅτι
τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἐδιδάχθη τοῦ Κουτρούλη ὁ Γάμος μετὰ τῆς
μουσικῆς τοῦ Danhauser εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Σμαράγδας
Βαλτατζῆ καὶ ὅτι ἐπέτυχε.

1875.

Τὸ ἔτος τοῦτο ἤρξατο διὰ δύο εὐτυχῶν γάμων εἰς φίλας οἰ-
κογενείας, τοῦ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πρέσβεως τῆς Βρασιλίας κ.
Jaugu, νυμφευθείσης τὸν Σύμβουλον τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας
καὶ εἶτα Πρέσβυν εἰς Βρασιλίαν κ. Σάϊλερ, καὶ τοῦ τῆς θυγα-
τρὸς τῆς κυρίας Βερδάν, νυμφευθείσης τὸν Σύμβουλον τῆς Γαλ-
λικῆς Πρεσβείας κ. Donnay.

Τόμος Δ.'

Ἐν τῇ πολιτικῇ δέ, μία τῶν πρωτίστων προσπάθειών μου ἦν νὰ προτρέψω τοὺς βαθυπλούτους τοῦ Βερολίνου, ἰδίως τὸν Ἰουδαῖον τραπεζίτην Bleichröder, ν' ἀναδεχθῶσι τὴν διαπραγματεύσιν τοῦ δανείου, ὃ ἤθελε νὰ συνομολογήσῃ ἡ Κυβέρνησις, ἀλλ' οὐδόλως ἐδείχθησαν εἰς τοῦτο πρόθυμοι, προφασιζόμενοι χρηματικὴν κρίσιν ἐν Γερμανίᾳ.

Σκεφθεὶς δὲ καὶ γνωρίζων ὅτι, μετὰ τὸν γαλλικὸν πόλεμον, πολλὰ ὅπλα, σχεδόν, ἢ καὶ ὅλως ἄθικτα, θὰ ἐπωλοῦντο εὐθυνότατα, ἔγραψα περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, προτρέψας νὰ ἐρωτηθῇ περὶ αὐτῶν ἰδίως ὁ Ἀριστείδης, ὡς πάντων εἰδημονέστατος. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἔγινεν. Ἰδιαιτέρως δὲ καὶ αὐτοβούλως συνδιαλεχθεὶς ἐγὼ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, μεθ' οὗ εἰς ἀρίστας διετέλουν σχέσεις, ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ὅτι, νέου συστήματος ὅπλων εἰσαχθέντος εἰς Πρωσσίαν, τὰ παλαιά, αὐτὰ τὰ ἀμεταχείριστα, ἐδύναντο νὰ μᾶς δοθῶσιν εἰς τιμὰς μηδαμινάς. Καὶ περὶ τούτου ἐπίσης ἔγραψα, καὶ τότε ἐπέμφθη εἰς Πρωσσίαν ὁ Γρ. Μάνος, μετ' ἄλλων τινῶν, καί, παρὰ τὴν γνώμην μου, ἀντὶ νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, συνεννοήθησαν μετὰ τινος Ἰουδαίου μεσίτου, ὅστις τοὺς ἠπάτησε, πωλήσας αὐτοῖς, εἰς πολὺ ἀνωτέρας τιμὰς, ὅπλα, ὧν τὰ ἡμίση ἐφάνησαν ἄχρηστα.

Ἀμέσως δέ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου, ἀπῆλθεν ὁ Γραμματεὺς μου Δ. Βούλγαρης, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἵνα ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν καὶ ἐπέτυχε, καθ' ὃ υἱὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ, καὶ εἶτα καὶ διωρίσθη ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Καὶ πόσον μὲν ἡ Ἑλλὰς διὰ τούτου ναυτικῶς ἐπερῶσθη, δὲν ἐδυνάμην μακρόθεν νὰ κρίνω. Ἀλλ' ἡ θέσις γραμματέως παρὰ τῇ ἐμῇ Πρεσβείᾳ ἔμενε κενή, καὶ ἔσπευσα νὰ ὑπενθυμίσω, εἰς τε τὸν Ι. Δελιγιάννην καὶ εἰς τὸν Βούλγαρην, ὅτι ὥφειλον ν' ἀποδώσωσι δικαιοσύνην εἰς τὸν υἱόν μου Ἀλέξην, διορίζοντες τέλος αὐτὸν Γραμματέα, ὡς καὶ εἶχον ὑποσχεθῇ. Ἡμὴν δὲ βέβαιος ὅτι ἄλλως δὲν ἤθελε γίνεαι, ὅτε ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δελιγιάννη λέγοντος, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν ἀξιωμα-

τικὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ν. Παπαρῶρηγόπουλον, υἱὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις Γενικοῦ Προξένου τῆς Ρωσσίας, τὴν μετάθεσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, ἠναγκάζοντο νὰ πέμψωσι τοῦτον, ὡς Γραμματέα, εἰς Ῥώμην, τὸν δ' ἐκεῖ Γραμματέα Ἀργυρόπουλον νὰ μεταθέσωσι παρ' ἐμοί. Προσέθετε δ' ὁ Ὑπουργός, ὅτι ἀνεγνώριζε τ' ἀναμφισβήτητα δικαιώματα τοῦ Ἀλέξη καὶ θὰ διώρθου ταχέως τὴν ἀδικίαν· ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἐξόδου του ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου προὔκάλεσε καὶ μοὶ ἐκοινοποίησε τὸν προβιβασμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν θέσιν ἀμίσθου δευτέρου γραμματέως. Ἐξ Ἀθηναίων δὲ μοὶ ἔγραψεν ὁ Εὐγένιος, ὅτι τὸν Ἀλέξην ἔθεντο κατὰ μέρος, διότι δῆθεν ἤμην Κουμουνδουριστῆς (!) καὶ διότι διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ὅπλων εἶχον συστήσῃ τὸν Ἀριστείδην (!!), ὅπερ δὲν ἦν ἀληθές.

Ἀναχωρῶν δ' ὁ κ. Βούλγαρης ἐκ Βερολίνου, μὲ παρεκάλεσε νὰ ζητήσω δι' αὐτὸν δάνειον 1000 μάρκων παρὰ τοῦ Bleichröder, διότι δὲν τῷ ἐστάλησαν ἐν καιρῷ τὰ ὁδοιπορικά του, ὅπερ καὶ ἔπραξα. Ἀλλὰ μέχρι Μαΐου, ὡς μοὶ ἔγινεν ἡ παρατήρησις εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζίτου, τὰ χρήματα δὲν εἶχον ἐπιστραφῇ. Ἐγραψα λοιπὸν τῷ υἱῷ μου Ἀριστείδῃ νὰ τὰ ζητήσῃ, ὅτε καὶ πέμψας αὐτὰ ὁ Βούλγαρης, εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν Ἀριστείδην, γράψας αὐτῷ νὰ μοὶ εἰπῇ «νὰ εἶμαι ἄλλοτε προσεκτικώτερος»· ὁ δὲ τῷ ἀπήντησεν, ὅτι μοὶ ἔγραψε νὰ εἶμαι ἄλλοτε προσεκτικώτερος εἰς τίνα δίδω τὰς συστάσεις μου.

Καὶ ἐν Βερολίνῳ διατρίβων, δὲν ἔπαυσα μεριμνῶν περὶ ἐθνικοῦ Θεάτρου, καθότι ἐθεώρουν αὐτὸ ὡς μίαν τῶν εὐγενεστέρων ἀφορμῶν τῆς ἠθικῆς προόδου τοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἔγραψα ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Βασιλέα, διὰ μακρῶν ἀναπτύσσων τὴν περὶ τούτου γνώμην μου. Ἀλλ' ἡ Α. Μ. ἰδιαιτέρως μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι τὴν πρόοδον ταύτην θὰ ἐξυπηρέτει τὸ Ὠδεῖον, διότι τοῦ Θεάτρου ἀδιαίρετον μέρος ἐστὶ τὸ μελόδραμα. Κατιδὼν λοιπὸν πόσον ἀνέφικτον ἦν νὰ ἐννοηθῶ, δι' ἀτελῶν μακρόθεν ἀλληλογραφίων, παρητήθην πάσης περὶ τοῦ ἀντικειμένου περαιτέρω ἐνεργείας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μοὶ ἐδόθη λυπηρὰ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατοῦσα αἰσθημάτων εὐγένεια, ἔχει καὶ ἐνταῦθα ἑξαιρέσεις ἐνίοτε. Ὁ κ. Μάνος, ὁ ποτὲ ἐν Αἰγύπτῳ φιλοξενήσας καὶ παραμυθήσας με Πρόξενος ἡμῶν, μοὶ ἔγραψε νὰ τῷ προμηθεύσω παιδαγωγὸν διὰ τὸν υἱόν του. Πρὸς τοῦτο ἀπετάθην εἰς τοὺς ἐπισήμους Καθηγητὰς Λέψιον καὶ Μόμσεν, καὶ εὔρον δι' αὐτῶν τινα Liere καλούμενον, μεθ' οὗ καὶ ὑπέγραψα συμβόλαιον κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ κ. Μάνου. Ἀλλὰ δύο ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἔλαβον τηλεγράφημα τοῦ κ. Μάνου, λέγοντος ὅτι ὠκονομήθη ἄλλως καὶ νὰ μὴ ἐκτελέσω τὴν πρώτην του ἐντολήν. Ἔσπευσα λοιπὸν νὰ γράψω τοῦτο τῷ ῥηθέντι Liere, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ θεωρήσῃ τὸ μόλις ὑπογραφέν συμβόλαιον, ὥς μὴ γενόμενον. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ ἦν ὅτι ἀπῆτει, ἵνα ἀποσύρῃ τὴν ὑπογραφὴν του, τὴν ποσότητα 330 ταλήρων. Τὴν τοιαύτην ἀγενῆ διαγωγὴν, ἀναξίαν ἀνδρὸς λογίου, ἔσπευσα νὰ καταγγείλω τῷ κ. Μόμσεν, καὶ μόλις τῇ παρεμβάσει αὐτοῦ κατωρθώθη ν' ἀπαλλαγῇ ὁ κ. Μάνος τοῦ φιλοκερδοῦς παιδαγωγοῦ διὰ ζημίας μόνον 100 ταλήρων.

Μεταξὺ τῶν οἰκιῶν, εἰς ἃς συνήθως ἐφοίτων, ἦν καὶ ἡ τοῦ ἀξιολόγου καὶ λίαν εὐγενοῦς Ὑπουργοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου κ. Schleinitz, οὗ ἡ πεπαιδευμένη σύζυγος συνῆγε περὶ ἑαυτὴν πολλοὺς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀνδρῶν. Εἰς τὰς συναναστροφὰς αὐτῆς, ἃς πολλάκις ἐτίμα καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια, ἐγνώρισα τὸν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀποθεωθέντα μουσουργὸν Βάγνερ, μεθ' οὗ πολλὰ συνδιελέχθην περὶ τοῦ χαρακτηρος τῶν συνθέσεων αὐτοῦ, αἵτινες, τείνουσαι τὴν ψυχὴν νὰ κυριεύωσι μᾶλλον καὶ νὰ συγκινῶσι, παρὰ νὰ τέρπωσι διὰ μελωδιῶν, μοὶ ἐφαίνοντο σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν, ὃ καὶ συνωμολόγει. Ἐκεῖ ἀπῆντησα καὶ τὸν εἰς τὰ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἐγκύψαντα Westermann, καὶ τὸν Dohm, εὐφυνέστατον ποιητὴν τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος Kladeradatsch, πολὺ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐνδιαφερόμενον, καὶ τοὺς ζωγράφους Ρίχτερ καὶ Λέμβαχ. Ἐφιλοξένει δ' ἡ κυρία Schleinitz πολλάκις καὶ τὸν

ἐκ Πετροπόλεως ἐρχόμενον Ῥώσσον μουσικὸν Ῥουβενστέϊν, εἰ καὶ εἰς ἥκιστα φιλικὰς σχέσεις διατελοῦντα μετὰ τοῦ Βάγνερ, ὥστε ἡ οἰκοδέσποινα μοὶ διηγεῖτο ὅτι, ὅτε ἀμφοτέροι παρῆσαν, ἠναγκάζετο νὰ κάθεται μεταξὺ των, ἵνα τοὺς χωρίζῃ.

Εἰς χορὸν λογίων προσεκλήθη τῇ 1)13 Φεβρουαρίου. Χορὸς δὲ μετεμφιεσμένων ἐδόθη εἰς τ' Ἀνάκτορα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀπόκρεω, καὶ μνημονεύω αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπίσημον πομπὴν μεγαλοπρεποῦς ὁθωμανοῦ Σατράπου, ὅστις ἦν ὁ Συνταγματάρχης Βίντερφελδ, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πλήθους ὁπαδῶν, συρόντων τρεῖς ἀλυσσοδέτους Ἑλληνίδας αἰχμαλώτους, ἥτοι αὐτὴν τὴν σύζυγόν του, σπανίας ὠραιότητος οὖσαν, καὶ ἧς ὁ ἡμέτερος Δρόσης εἶχε ποιήσῃ τὴν προτομὴν ἐν Βιέννῃ, ἡ νέα καὶ εὐειδεστάτη κυρία Fabre Dufaure, θυγάτηρ τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἐπιτετραμμένου τῆς Σαξωνίας, καὶ ἄλλη τρίτη, σύζυγος ὑπαλλήλου τινος, ἐξόχου καλλονῆς καὶ αὐτῇ. Ταύτας κομίσας ὁ Σατράπης, προσέφερε μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις ἀπεκρίθη, χαριεντιζόμενος καὶ μειδιῶν, «ὦ, ὠραῖαι εἰσὶν αἱ Ἑλληνίδες σας. Σᾶς εὐχαριστῶ δι' αὐτάς. Φέρετέ τας εἰς Βαβελσβέργ (τὴν θερεινὴν κατοικίαν του ἐν Ποτσδάμῃ)· ἀλλὰ περιττὸν νὰ μάθῃ τοῦτο...» καὶ ἔδειξε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν Αὐτοκρατείραν, πλησίον του καθημένην. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀστειότης αὕτη γενικὸν προὔκάλεσε γέλωτα.

Τῇ 6)18 Φεβρουαρίου ἦν ἡ ἐορτὴ τῶν 80 τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ τὴν ἐπιούσαν εἶχον κατὰ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ ἰδῶ τὸν Βίσμαρκ, καλέσαντα τοὺς διπλωμάτας, ὡς πράττει κατ' ἔτος, εἰς μέγα γεῦμα. Εὖρον δ' αὐτὸν ὑπὲρ προσδοκίαν ὁμιλητικὸν καὶ εὐθυμον, καὶ πολλὰ μετὰ τὸ γεῦμα μᾶς διηγήθη περὶ τῶν νεανικῶν ἡμερῶν του, ἐν ἄλλοις πῶς ἠγάπα τὸν χορὸν, ὅλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ τῷ τὸν ἀπηγόρευσε, διότι ἦτο πολὺ νέος Ὑπουργός. Μᾶς ἐξωμολογήθη ὅμως ὅτι, οὐχ' ἦττον, κατώρθωσε νὰ χορεύσῃ μετὰ τῆς κομίσσης Βεγκενδόρφ. Ἄλλοτε δ' ὅτι καθ' ὁδὸν περιεστοιχίσθη ποτε ὑπὸ ὁμίλου κοινῶν γυναικῶν, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τὸ ἔμαθεν.

† Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ἀπεβίωσεν ἐν Βερολίῳ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, ὃς, ὃν εἶχον γνωρίσῃ ἐν Παρισίοις, Γραμματεὺς τῆς Ὀλλανδικῆς Πρεσβείας καὶ ἀδελφὸς τοῦ φίλου μου, Πρέσβεως Ῥοχοῦσεν, καὶ ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ, ἦλθε διὰ δύο ἡμέρας ἐκ Παρισίων ἡ ἀδελφή του, σύζυγος τοῦ ἐκεῖ Ὀλλανδοῦ Πρέσβεως κ. Zuylen, πρὸς ἣν ἔτρεφον ἐγκάρδιον σέβας καὶ ἀγάπην, καὶ μόνος ἐγὼ μηνυθεὶς ὑπ' αὐτῆς περὶ τῆς ἀφίξεώς της, εἶχον τὴν μεγίστην χαρὰν τοῦ νὰ τὴν ἐπανίδω, εἰ καὶ ὑπὸ τόσον θλιβερὰς περιστάσεις.

Ὑπόθεσις εἰς ἣν, ἅμα φθὰς εἰς Βερολίνον, ἡσχολήθην ἐπιμόνως καὶ δραστηρίως ἦν καὶ ἡ ἀφορῶσα τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφήν. Κατ' εἰσήγησιν τοῦ Κουρτίου, ἡ Γερμανία εἶχε πρό τινος ζητήσῃ τὴν ἄδειαν ν' ἀνασκάψῃ, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλυμπίας, καὶ πάντα τ' ἀνευρεθῆσόμενα νὰ λάβῃ ἡ Ἑλλάς, αὕτη δὲ μόνον ἔκτυπα ἐκ γύψου, καὶ τινὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων ἢ ἄλλων διπλῶν ἢ πολλαπλῶν ἀντικειμένων, ὧν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελεν ἐγκρίνῃ τὴν παραχώρησιν. Καὶ ὅμως, παρ' ἡμῖν εὐρέθησαν τινὲς τῶν ἀρχαιολογούντων, οἵτινες, ἴσως οὐχὶ ἐκ ζηλοτυπίας, ἀλλὰ βεβαίως ἐκ λίαν ἀκρίτου πατριωτισμοῦ, ἐκάκισαν τὴν γενναίαν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὠφελιμωτάτην ταύτην πρότασιν, καὶ ἠθέλησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτῆς τὴν παραδοχήν, ἐν ᾧ ἐγώ, καὶ ἐν Ἀθήναις ὅτε ἤμην, καὶ ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς Βερολίνον, ἐσύστησα αὐτὴν θερμότατα καὶ συνετέλεσα ἰσχυρῶς εἰς αὐτῆς τὴν παραδοχήν. Αὕτη δὲ δυσηρέστησε μᾶλλον τῶν Γερμανῶν πολλούς, ὥς πολλὰ δαπανήσαντας καὶ οὐδὲν ἀπολαυόντας, καὶ πολλάκις εὐρέθην εἰς θέσιν ν' ἀπαντήσω εἰς τούτους, ὅτι, ἐξ ἐναντίας, ἀπήλαυσάν τι τιμαλφέστατον, δηλαδή τὴν δόξαν ὅτι εἰργάσθησαν καὶ ἐδαπάνησαν ἀνιδιοτελῶς ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης. Ὑψαριστήθη δ', ὅπως δήποτε, ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις τόσον διὰ τὴν συνομολόγησιν, ὥστε εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἰ. Δελιγιάννην ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ χρυσοῦ στέμματος. Νομίζων, ὅμως, ἐκεῖνος ὅτι τὸ τοῦ ἐρυθροῦ ἀετοῦ ἦν ἀνώτερον, μοὶ ἐπέστειλε νὰ ἐνεργήσω ὅπως τῷ δοθῇ τοῦτο ἀντ' ἐκείνου, ὅπερ καὶ κατώρθωσα, εἰ καὶ νομίζων αὐτὸ περιττόν, διότι σπουδαία διαφορὰ

δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο παρασῆμων, οὐδ' ἦν κατ' ἐμὲ ἡ ἐνέργεια λίαν ἀξιοπρεπής.

Τῇ 26 Μαρτίου (7 Ἀπριλίου), ἐξελθὼν ἀπὸ πρωΐας, καὶ διερχόμενος τὸν «Παράδεισον τῶν Θηρίων», (Thiergarten), εἶδον προσερχομένην κυρίαν μετὰ δύο παιδίων, καί, ὅτε πλησιάσασα, μὲ προσωμίλησεν, ἀνεγνώρισα τὴν Διάδοχον (θυγατέρα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας). Μοὶ εἶπε δέ τινα μετὰ πάσης ἀφελείας, περὶ τοῦ καιροῦ, καὶ ἔπειτα μὲ ἠρώτησε περὶ τῶν φιλολογικῶν ἔργων, εἰς ἃ ἀσχολοῦμαι.

Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν μετέβην εἰς τὴν λαμπρὰν οἰκίαν (ἐπὶ Thiergartenstrasse) τοῦ Ἰουδαίου κ. Λειβερμάνν, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν λαμπρὰν συλλογὴν εἰκόνων, ἣν ἐκέκτητο, καὶ ἦν, ὥς ἀξιοθέατον, δικαίως μοὶ ἐσύστησεν ἡ Κόμισσα Ὁριόλα, Κυρία τῆς Αὐλῆς τῆς Διαδόχου.

Τῇ 1)13 Ἀπριλίου παρέστην ἐν τῇ Ὠδικῇ Ἀκαδημίᾳ εἰς μουσικὴν συμφωνίαν, ἣτις, κατὰ πάντα λόγον, ἦν ἀξιόλογος. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς αὐτῆς ἦν ἡ βοήθεια τέκνων πτωχῶν στρατιωτικῶν, λαμπρὰ δ' ἦν καὶ ἡ ἐκτέλεσις, τοῦ προσωπικοῦ συγκειμένου ἐκ πεντήκοντα ἀξιωματικῶν, ἀποτελούντων τὴν ὀρχήστραν, διευθυνομένην ὑφ' ἐνὸς στρατηγοῦ, καὶ ἐκ νέων μουσουργῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων διὰ τὰ μόνα ὄργανα καὶ διὰ τὸ ἄσμα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς δὲ τῆς ἀνέσεως, αἵτινες, κατ' ἀρχάς, ἐπὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς οἰκίας μου, ἦσαν ἀναγκαίως πολλαί, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνταξιν ἐμμέτρου τινὸς κωμωδίας, ἣν ἐκάλεσα τοῦ «Διὸς ἐπάνοδον», περατώσας αὐτὴν τῇ 1)13 Νοεμβρίου 1874· εἶτα δ' ἤρχισα διαρρυνθμίζων τὰς περὶ Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ περὶ Ἐπιγραφικῆς σημειώσεις μου διὰ τὴν ἔκδοσιν εἰς τὰ ἙΑπαντα, ἐξακολουθοῦσαν ἐν Ἀθήναις, καὶ φθάσασαν εἰς τὸν ΣΤ'. τόμον. Κατήρτισα δὲ καὶ δεύτερον μέρος τῆς Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης, εἰς ἐξακολουθήσιν τῆς ἐκδοθείσης ἐν Παρισίοις ἀνέβαλον ὅμως τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ, διότι ἀπῆτει δαπάνην, ἥς ἐστερούμην. Τοῦτο μαθὼν ὁ κ. Κωνστ. Ζάππας παρὰ τοῦ υἱοῦ μου, ἀπρόκλητος ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν δαπάνην, ἢ μᾶλλον νὰ

γραφῇ συνδρομητῆς διὰ 400 σώματα, ἃ διένειμε δωρεὰν εἰς σχολεῖα καὶ ἄλλα καταστήματα ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Fürstner ἐν Λειψία. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ ὁ Ἄ. Βολόβσκης, Πολωνός, ἐκδίδων φιλελληνικὴν ἡμερηΐδα (τὸν Messenger d' Orient) ἐν Βιέννῃ, μοὶ ἐζήτησε γαλλικὴν μετάφρασιν τινῶν διηγημάτων μου, καὶ τῷ ἔπεμψα τριῶν, ἃ ἐδημοσίευσε πρῶτον εἰς ἐπιφυλλίδας, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τομίδιον, ἀναθεὶς τοῦτο τῷ Κωνστ. Ζάππα, παρ' οὗ εἶχεν ὑποστηρικτῇ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου, οὐχὶ ἀβάσιμοι ὑπῆρχον φόβοι ἐπαναλήψεως τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, διότι σπουδαία μερὶς ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ Μόλτκε, ἤθελεν αὐτήν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ καταβάλῃ ἐντελῶς τὴν Γαλλίαν, ἔτι οὖσαν ἐξησθενημένην, καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἐντελῶς ἀνίσχυρον πρὸς ἀντεκδικήσεις. Ἀλλὰ κατὰ Μαΐον, ἐλθὼν εἰς Βερολῖνον ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, κατώρθωσε νὰ μετατρέψῃ ἐπὶ τὸ εἰρηνικώτερον τὰς διαθέσεις τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως. Τὴν παρουσίᾳ τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος δὲν ἐδέχθη ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ μόνον τὸν εἶδον καθ' ὁδὸν παρερχόμενον.

Τῇ 9)21 Μαΐου μὲ κατέθλιψεν ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἥς τοσαύτας εἶχον ἀφορμὰς νὰ ἐκτιμήσω τὰς βασιλικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν φιλελληνικωτάτην καρδίαν.

Τὰ δ' ἐν Ἑλλάδι, ἐν τούτοις, καλῶς δὲν ἐχώρουν. Ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις περὶ τὸν Τρικούπην συνησπίζετο κατὰ τοῦ Ὑπουργείου, ὃ κατ' ἐμέ, ἀδεξίως ἐφέρετο, καὶ τὴν γνώμην μου ἔγραψα ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ἀπερικαλύπτως τῷ Βούλγαρη, οὗτος δὲ μοὶ ἀπήντησε κατὰ τρόπον οὐδόλως ἀποδεικνύοντά μοι, ὅτι ἔξετίμα τὴν δυσκολίαν τῶν περιστάσεων, καὶ προέβη εἰς εἶδος πραξικοπήματος, στηρίξας τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ ἐπὶ ψευδοῦς ἀπαρτίας. Ταῦτα καὶ ἐπέφεραν τὴν πτώσιν του, καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου ἐκλήθη ὁ Τρικούπης Πρωθυπουργός. Οἱ δὲ συνυπουργοὶ τοῦ Βούλγαρη, ὁ γαμβρός του Νικολόπουλος καὶ ὁ Γρίβας, αὐθαδῶς καὶ βλασφήμως ἐξεφράζοντο κατὰ τοῦ Βασιλέως, εἰς ὃν ὡς συνήθως, ἀπέδιδον τὴν ἀποτυχίαν των.

Ὁ νέος Πρωθυπουργὸς ἐγένετο, ὥς πάντοτε, εἰς πᾶσαν ἀλλαγὴν, δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ· ἡ δ' ἀρχὴ ἦν ἐπρέσβευεν ἦν, ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῆς προλαβούσης Βουλῆς ἦν παράνομος, καὶ ἐπομένως ἄκυρος ὁ ὑπ' αὐτῆς ψηφισθεὶς προϋπολογισμός. Ἐπὶ ταύτῃ δὲ τῇ προφάσει ἐκήρυξε τῇ 30 Ἀπριλίου (12 Μαΐου) τὰς Πρεσβείας κατηργημένας, καθ' ὃ μὴ διὰ νόμου, ἀλλὰ δυνάμει μόνου τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπαρχούσας, καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἀνατεθειμένην εἰς τοὺς Γραμματεῖς. Ὑπὸ πάντα ἄλλον Ὑπουργὸν θὰ ἐπρότεινον νὰ ἐξακολουθήσω ἄμισθον τὴν ὑπηρεσίαν· ἀλλ' ἤξευρον ὅτι μάταιον θὰ ἦν τὸ διάβημα τοῦτο παρὰ τῷ Τρικούπη, οὗ ἡ ἀληθὴς πρόθεσις ἦν, ἐκ ταύτης τῆς ἀφορμῆς ὠφελούμενος, ν' ἀπομακρύνῃ τῆς ὑπηρεσίας τοὺς Πρέσβεις, ὅσοι δὲν ἦσαν τοῦ κόμματος ἢ τῆς ἀρεσκείας του, καὶ πρὸ πάντων ἐμέ, διότι πάντοτε διετήρει τὴν ἄκριτον ἰδέαν, ὅτι εἶχον συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ἀντέπραξα εἰς τὸν διορισμὸν του εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ 16)28 Μαΐου ἀφίχθη εἰς Βερολῖνον ὁ Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ τῇ ἐπαύριον, μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ τῶν θυγατέρων μου, παρευρέθη ἀπὸ τῆς 10ης ὥρας μέχρι τῆς 1½ εἰς τὴν πρὸς τιμὴν του ἐκτὸς τῆς πόλεως τελεσθεῖσαν παράταξιν 28 χιλιάδων στρατιωτῶν. Ὅτε δ' ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν οἰκίαν, μοὶ ἔδωκεν ἡ σύζυγός μου τὰς ἐξ Ἀθηναίων ἐν τῷ μεταξὺ ἀφιχθείσας ἐπιστολάς, αἵτινες περιεῖχον τὴν παῦσιν μου. Τοῦτο ὅμως δὲν μ' ἐκώλυσεν ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμα, ν' ἀπέλθω ἐν στολῇ εἰς τ' Ανάκτορα, εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος ὑπὸ τοῦ ξένου Ἡγεμόνος. Τοῦτο ὥφειλον μάλιστα, διότι διεταττόμην, οὐχὶ ὡς παυθεὶς, ἀλλ' ὡς ἀπουσιάζων νὰ παρουσιάσω τὸν Γραμματέα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Μετὰ ταῦτα δ' ἔμαθον ὅτι πεντήκοντα τεσσάρων τῶν Γραμματέων τὸν μισθὸν εἶχεν ἀναλάβῃ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐν γένει δὲν ἤθελον, ὑπὲρ τὰ διατεταγμένα, ν' ἀναγγείλω τὴν προσβάλλουσαν τὴν ἐθνικὴν ἀξιόπρεπιν παῦσιν τῶν Πρεσβειῶν, εἴτε μόνιμον, εἴτε προσωρινήν.

Ὁ Βασιλεὺς, ὅτε τῷ παρουσιάσθην, μοὶ ἀπέτεινεν ἓνα τῶν συνήθων κοινῶν τόπων εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις· ὅτε δὲ τῷ

εἶπον, ὅτι δεσμὸς μὲ συνδέει μετὰ τῆς Σουηδίας, διότι ἡ ἀδελφή μου ἐστὶν ὑπήκοος του.

— «Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀδελφή σας;» μ' ἠρώτησε.

— «Ἡ Κόμισσα Ροζέν», ἀπεκρίθην.

— «Λοιπὸν», εἶπεν «εἰσθε ὁ κ. Ραγκαβῆς;

Καὶ λαβὼν με ἐκ τῆς χειρός, μ' ἐκράτει καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνεντεύξεως.

— «Ἔχετε ἐδῶ τώρα τὴν ἀνεψιάν σας, τὴν κυρίαν Δίξων», μοὶ εἶπεν ἐν ἄλλοις.

— «Δυστυχῶς ὄχι, Μεγαλειότατε», ἀπήντησα. «Εἶναι εἰς Στοκχόλμην».

— «Ἀπατᾶσθε», μοὶ εἶπεν, «εἶναι ἐδῶ. Εἰμὶ βέβαιος ὅτι τὴν ἀπήντησα σήμερον».

Λίαν δισταζὼν διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐκεῖ εὔρον τὴν φιλότιμον Μαρίαν Δίξων μετὰ τοῦ ἀνδρός της, ἀφίχθεισαν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, καὶ μεταβᾶσαν κατ' ἀρχὰς ἀμέσως εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, ὅπου ὁ Βασιλεὺς τὴν εἶχεν ἰδῆ.

Τὸ δ' ἑσπέρας, ἐν στολῇ αὐθις, παρευρέθην εἰς τὸ θέατρον εἰς τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Βασιλικοῦ ζεύγους παράστασιν τοῦ Tannhäuser τοῦ Βάγνερ, καὶ μεταξὺ τῶν δύο πράξεων, ἐν παρατεταμένη διακοπῇ, εἰς τὸ μέγιστον ἐστιατόριον τοῦ θεάτρου, οἱ Βασιλεῖς συνωμίλησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ παρευρισκομένων. Καὶ ἡ μὲν Βασίλισσα τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν τότε παρουσιάσθην, εὐμενέστατα μοὶ ἐξεφράσθη περὶ τῆς ἀδελφῆς μου καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ της, ὃν μοὶ εἶπεν ἔξοχον καλλιτέχνην, ζωγραφήσαντα ἐσχάτως τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλέως, ἣτις ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀριστούργημα, καὶ κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῆς Στοκχόλμης.

Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας μοὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην του διὰ τὰς συνεχεῖς ἐν Ἑλλάδι μεταβολάς, αἵτινες καιρίως τὴν βλάπτουσι. Μετὰ τοῦτο δ' ἐντυχὼν τῷ κ. Ράδοβιτς, ἐκπληροῦντι χρέη Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ ἀνήγγειλα προφορικῶς τὴν ἀποχώρησιν καὶ ὑποτιθεμένην ἀπουσίαν μου.

Ἐν Ἀθήναις ὅμως ὁ πατήρ τοῦ Γραμματέως μου, Ἀλκιβιάδης Ἀργυρόπουλος, ἀνυπόμονος νὰ ἰδῇ τὸν υἱόν του Ἐπιτετραμμένον, ἀπῆλθεν, ὥς μοι ἔγραψαν ἐκεῖθεν, πρὸς τὸν Τριπούπην, ἵνα μάθῃ ἂν εἰσέτι ὀριστικῶς δὲν ἐπαύθην, καὶ ἔλαβε τὴν παρήγορον ἀπάντησιν ὅτι ὀριστικώτατα, καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἀνεχώρησα ἐκ Βερολίνου, μένω ἐκεῖ ὥς ἀπλοῦς ἰδιώτης. Συγχρόνως δ' ἐτηλεγράφησε καὶ εἰς ἐμὲ (τῇ 29 Μαΐου, 10 Ἰουνίου) νὰ παραδώσω ἀνυπερθέτως τὴν Πρεσβείαν εἰς τὸν κ. Ἀργυροπούλου, ἐγὼ δ' ἀπῆντησα ὅτι εἶχον ἤδη πράξῃ τοῦτο δεκαπέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ τηλεγραφήματός του, καὶ παρουσίασα τὸν Γραμματέα εἰς τὸν κ. Φίλιπβόρν, ἀντικαθιστῶντα τότε τὸν Ὑπουργόν, δούς ὥς πρόφασιν, ὅτι ἀπέρχομαι εἰς Ἑλβετίαν.

Δὲν ἀπῆλθον ὅμως οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἔμεινα ἰδιωτεύων ἐν Βερολίῳ, καθ' ὃ ἔχων ἐκεῖ πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν, καὶ οἰκίαν διὰ μακρὸν χρόνον ἐνφκισμένην, καὶ δι' ἐπίπλων δαπανηρῶς ἀγορασθέντων κατηρτισμένην, οὐδένα δὲ λόγον εἶχον ν' ἀναχωρήσω, οὐδ' ἐδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο ἄνευ μεγάλων δαπανῶν,

Ἡ θέσις μου βεβαίως εἶχε τὰς δυσκολίας της, διότι, ὑπὸ μὲν τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἐθεωρούμην ὥς ἁπλῶν, καθ' ἣ τῇ εἶχον ἀναγγεῖλη, ἡ κοινωνία ὅμως καὶ οἱ συνάδελφοί μου, πρὸς οὐ μικρὰν καὶ ἴσως δικαίαν δυσαρέσκειαν τοῦ Ἐπιτετραμμένου Γραμματέως, προσεφέροντο πρὸς ἐμὲ ὥς πρίν, ἅτε μὴ δόντα ἀνακλητήρια, καὶ μετὰ πολλῆς συμπαθείας μὲ συνανεστρέφοντο, καὶ μοι ὠμίλουν περὶ πολιτικῶν, καίτοι ἀποφεύγοντα νὰ ἐπεμβαίνω εἰς ὅ,τι δὲν ἐδικαιούμην, καὶ μὲ προσεκάλουν εἰς τὰς συναναστροφάς των.

Μετ' ὀλίγον ὅμως καὶ ἀνεχώρησα τοῦ Βερολίνου τῇ 6)17 Ἰουνίου, ἀπελθὼν εἰς Λειψίαν, ἵνα διατάξω τὰ τοῦ ἐκεῖ παρὰ τῷ Röder ἐκδιδομένου δευτέρου μέρους τῆς Μουσικῆς Ἀνθοδέσμης, κυρίως ὅμως, ἵνα φανῶ ὥς τῷ ὄντι ἀποδημήσας, καὶ διευκολύνω οὕτω τὴν θέσιν τοῦ κ. Ἀργυροπούλου. Μ' ἐξένισε δὲ περιποιητικώτατα παρ' ἑαυτῷ ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ναούμ.

Τὸ πρῶτον κατάστημα, ὃ ἐπεσκέφθην ἐν Λειψία, ἦν τὸ Μουσεῖον, ἰδρυθὲν ὑπὸ τινος κ. Scheller, ὅστις προσέφερεν εἰς τὴν πόλιν, ἣν ἐκέκτητο συλλογὴν πολυτίμων εἰκόνων, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι θὰ ὤκοδομεῖτο ἀνυπερθέτως τὸ δι' αὐτάς ἀναγκαῖον κατάστημα, ἄλλως θὰ ἐδώρει τὴν συλλογὴν του εἰς τὴν Δρέσδην, καί, μαθὼν τοῦτο, ἀνελογίσθην πόσον φρονιμώτερος ἦν ὁ Scheller, τῶν ἡμετέρων δωρητῶν Σίνα, Βαρβάκη καὶ ἄλλων, δωρησάντων ἑκατομμύρια ἄνευ ὄρων, ὥστε ἀμέλεια ἢ ἀβελτηρία τῶν ἡμετέρων πολιτευομένων ἐματαίου τὰς δωρεάς των. Εἰς αὐτοῦ δὲ τὰ δωρήματα προσετέθησαν καὶ ἄλλα, καὶ ἀγοραὶ ἐξοχωτάτων ἔργων, ἐν οἷς παρετήρησα διαπρέποντα μέγιστα καὶ θαυμάσια τοπία γῆς καὶ θαλάσσης τοῦ ἐλβετοῦ Calames, καὶ τοῦ Paul de la Roche τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος.

Εἶτα δὲ μετέβην εἰς τοῦ Röder τὸ ἀπέραντον μουσικοτυπεῖον, 300 ἔχον ἐργάτας καὶ ἐκδίδον 500.000 φύλλα κατ' ἔτος, περιέχον καὶ λιθογραφεῖον καὶ βιβλιοδετεῖον, μισθοῦν ἴδιον ζωγράφον, παρασκευάζον τὰς λιθίνας καὶ μεταλλίνας πλάκας, καὶ πάσας τὰς ὑλικὰς ἐργασίας ἐκτελοῦν δι' αἰτμομηχανῆς 30 ἵππων, ἥς μέρος τῆς δυνάμεως μετὰ μιᾶς πτέρυγος τῆς οἰκίας ἐνῶκιάζετο εἰς ἄλλο κατάστημα. Ὅσακις δ' ἐπρόκειτο τύπωσις διὰ ταχυπιεστηρίου, τὸ συντεθὲν μετεβιβάζετο εἰς λίθον διὰ χάρτου, ὃν ἔφερον ἐκ Κίνας. Λαβὼν δὲ τὰς ὁδηγίας μου ὁ κ. Röder, μοὶ ὑπεσχέθη ἐντὸς 4—6 ἑβδομάδων νὰ μοὶ πέμψῃ ὁμοῦ τὰς διορθώσεις τοῦ ὅλου βιβλίου μου.

Μετ' αὐτὸ δ' ἀπῆλθον εἰς τὸ πάσης μνείας ἄξιον Γηροκομεῖον, μέγιστον οἰκοδόμημα, οὗ ὁ φύλαξ μᾶς διηγεῖτο, ὅτι ἰδρύθη δῆθεν κατὰ τὴν 11ην ἑκατονταετηρίδα. Σύγκειται δ' ἐκ καθαρῶν καὶ εὐαέρων δωματίων, ἐν μέσῳ ἀπεράντου κήπου, καὶ ἐν αὐτῷ 200 τάλληρα (750 δο.) ἐφάπαξ πληρώνοντες, ἐγκαταβιοῦσι, καλὴν τροφὴν ἔχοντες, καὶ ὑπηρεσίαν, φωτισμόν, θέρμανσιν, ἐκκλησίαν κτλ. γέροντες τὸ 60ον ἔτος συμπληρώσαντες, ἂν δὲ ὦσι ζεῦγος συζύγων, ἀπαιτεῖται οἱ δύο ὁμοῦ νὰ ἔχωσι τοῦλάχιστον 120 ἐτῶν ἡλικίαν. Εἶδον δ' ἐν αὐτῷ γράϊαν, ἥτις 60 ἐτῶν εἰσελθοῦσα, ἦν τότε 93 ἐτῶν, ἥτοι ἐπὶ 33 ἔτη ἀνέτως ἔζη-

σεν ἐπὶ τῇ ὀλικῇ δαπάνῃ 750 δραχμῶν! Κέκτηται δὲ τὸ κατά-
στημα τοῦτο σήμερον περιουσίαν ἕξ ἑκατομμυρίων ταλλήρων,
(22 1/2 ἑκατομμυρίων δραχμῶν).

Περιῆλθον δὲ καὶ τὸ Πανεπιστημεῖον, ἔχον 3000 φοιτητάς,
ἐν οἷς τότε ἠριθμοῦντο 30 Ἑλληνες, καὶ ὑπὲρ τοὺς 100 Καθη-
γητάς, ἰδίως δὲ προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις φι-
λοτιμεῖται ν' ἀναδείξῃ αὐτὸ ἐν τῶν πρωτίστων τῆς Γερμανίας,
κεκτημένον περιουσίαν πολλῶν ἑκατομμυρίων.

Τὸ δ' ἑσπέρας ὠδηγήθην εἰς τὸ μεγαλοπρεπέστατον Θέατρον,
καὶ εἶδον τὸ ἀγχινούστατον δράμα «die Journalisten» τοῦ
Freitag.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἐπεσκέφθην τὸν ἀξιοσέβαστον ἐφημέριον κ.
Καλογεράν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, κειμένην ἐντὸς πα-
ναρχαίου οἴκου, ὅστις «οἶκος Ἑλληνικὸς» ὀνομάζεται, καὶ μετὰ
τοῦτο τὸ περιβόητον καὶ ἀπέραντον τυπογραφεῖον Brockhaus,
ἔχον 600 ἐργάτας, καὶ 320.000 ταλλήρων δαπανῶν κατὰ μῆνα.
Εἰς δὲ τὸ δημόσιον Νοσοκομεῖον, ὃ καθηγητῆς κ. Wagner μᾶς
ἐπέδειξε τὰς λεγομένας **καλύβας** (barraques), ἀρτίως τότε ἐφευ-
ρεθείσας καὶ οὔσας δωμάτια κινητά, ἔχοντα ἀνὰ 30 κλίνας, ἄνω-
θεν καὶ κάτωθεν ἀεριζομένας, εἰς ἃ ἐκρίθη πολὺ σκοπιμώτερον
νὰ θεραπεύωνται πάντες οἱ ἀσθενεῖς, πλὴν τῶν ῥευματικῶν.

Ἐκ Λειψίας δὲ μετέβην εἰς Δρέσδην. Ἐκεῖ δὲ καὶ εἰς τὸ
ῥαῖον χωρίον Schandau τὰς φίλας οἰκογενείας κ. Καρατζᾶ, κ.
Σούτσου, Κλάδου καὶ ἄλλων ὁμογενῶν ἐπισκεφθεὶς καὶ τὴν πε-
ρίφημον πινακοθήκην ἀποθαυμάσας, τῇ 11)23 Ἰουνίου ἐπέ-
στρεψα εἰς Βερολῖνον, ἀφ' οὗ οὕτω ἀλήθειαν κατέστησα τὴν ὑπο-
τιθεμένην ἀποδημίαν μου.

Κατ' οἶκον εὗρον Ἑλληνικάς ἐφημερίδας, ἐν αἷς ἐλέγετο ὅτι,
πορευθεὶς ἐγὼ παρὰ τῷ Πρωσικῷ Ὑπουργεῖῳ, ἠρώτων νὰ μάθω
παρ' αὐτοῦ, ἂν ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦν ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου
του. Ἐγραψα δ' εἰς τὴν ἡμέραν ἀναιρῶν τὴν κακόβουλον καὶ
γελοίαν ταύτην ἐπίνοιαν, ὥς καὶ ἕτερον ἄρθρον ἀναιροῦν τὰ τοῦ
Τρικούπη, διῆσχυριζομένου, ὅτι οἱ πρέσβεις παρενόμησαν δεχθέν-
τες τοὺς διορισμοὺς αὐτῶν, ὅταν ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς ἦν

παράνομος, ἀπαιτοῦντος ἐπομένως νὰ παρεμβαίνωσιν οἱ Πρόσβεις, δικάζοντες μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Βουλῆς.

Ἄλλαι δ' ἐφημερίδες (Στοά, Καιροὶ) μὲ ἤλεγχον, ὅτι δὲν διέψευσα, ὅσα ἐδημοσίευνον περὶ Ἑλλάδος αἱ Γερμανικαὶ ἐφημερίδες, λησμονοῦσαι ὅτι ἤμην ἤδη ἰδιώτης, καὶ ἀγνοοῦσαι ὅτι ὅμως διέψευσα ὅτι ἦν διαψεύσιμον. Οἱ Καιροὶ δέ, ἐφημερὶς τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἔγραφεν ὅτι οἱ Πρόσβεις ἐστάλησαν ὑπὸ τῆς Αὐλῆς, νὰ ῥαδιουργῶσι κατὰ τοῦ ἔθνους! Ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἐξέδιδον ἐγὼ ἀνώνυμα ἄρθρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Γερμανίᾳ διέφθειρα τὸν τύπον κατ' αὐτῆς, δι' ὃ πρέπει σκληρῶς νὰ τιμωρηθῶσι καὶ οὐδέποτε πλέον νὰ διορισθῶσιν οἱ προδόται. Εἰς ταύτας πάσας τὰς ἐρεσχελίας ἀπήντησα, πέμψας τῷ Ἀριστείδῃ ἄρθρα.

Συγχρόνως δὲ μ' ἐζήτηι καὶ ὁ κ. Τρικούπης λόγον τῆς χρήσεως τῶν 600 δραχμῶν, αἵτινες μοὶ εἶχον δοθῇ διὰ τὴν πρώτην ἀποκατάστασιν τῆς πρότερον μὴ ὑπαρχούσης Προσβείας ἐν Βερολίνῳ. Ἄλλ' εἰς τοῦτο ἀφῆκα ν' ἀπαντήσῃ ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, εἰς ὃν εἶχον παραδώσῃ τὰ σκεύη, σφραγίδας, βιβλία, κτλ.

Καίτοι δ' ἀπηλλαγμένος παντὸς δημοσίου καθήκοντος, οὐχ ἦττον, ζητήσας, ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Pindter, τοῦ φίλου μου συντάκτου τῆς Βορειογερμανικῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος (Norddeutsche Allgemeine Zeitung), τὴν ὑπόσχεσιν νὰ διαψεύσῃ, ὅσα ἄλλαι ἐφημερίδες ἔγραφον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Τρικούπῃ, ὥς δημοκράτου.

Ὁ δ' Ἀριστείδης, συνορῶν ὅτι εἰς τὰς γνώσεις, αἷς ἐν ξένῳ στρατῷ ἠρύσατο καὶ εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον, ὃ εἶχε διανύσῃ, οὐδεμία ἐδίδετο προσοχή, καὶ μάτην κατεδαπάνα τὸν καιρὸν του παρὰ τοῖς Πυροσβέσταις, ἀχρήστως, ἐν ταπεινῷ βαθμῷ, παρητήθη τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἀνέλαβε προθύμως, ἦν ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τῷ ἀνέθηκεν ἐντολὴν τοῦ νὰ καταρτίσῃ τὸν χάρτην τοῦ Πειραιῶς.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον ὁ κ. Κούρτιος μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ μοὶ ἔδειξε δύο ἐξαίσια μικρὰ ἀετώματα ἐκ Τανάγρας, παριστῶντα τὸ μὲν τῆς Περσεφόνης, τὸ δὲ τῆς Ἑλένης τὴν ἀρπαγὴν, καὶ πωληθέντα εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ Ἑλληνός

τινος, ἀθετοῦντος καὶ κατορθοῦντος νὰ ὑπεκφεύγῃ τὸν Ἑλληνικὸν νόμον, παρ' ὃν καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα ἀρχαίας τέχνης εἶδον εἰς ἄλλους, δι' ἀδράς τιμάς, ὑπ' αὐτοῦ πωληθέντα.

Θέλων δὲ νὰ δράττωμαι πάσης εὐκαιρίας, ἵνα μὴ μένω ἐν Βερολίῳ, καὶ ἐκ δευτέρου ἀπουσίασα, τῇ 10)22 Ἰουλίου, μεταβάς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Nothomb, Πρέσβεως τοῦ Βελγίου, εἰς τὴν παρὰ τῇ 5 1/2 ὥρας τῆς πρωτευούσης ἀπεχούσῃ πόλει Görlitz, κειμένην ἀγροικίαν του. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ἡμισείᾳ ὥρᾳ ἅμαξα μᾶς ἔφερε, διὰ κερασσοφύτου ὁδοῦ, εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἔνθα διέμεινα πέντε ἡμέρας, εἰς εὐαρεστοτάτην συναναστροφὴν τοῦ συναδέλφου μου, ἀνδρὸς πολυπείρου, εἰς πολλὰς περιηγήσεις πλοῦτον γνώσεων ἀρτυομένου. Οὗτος κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς ἐκεῖ μόνοι συνδιητώμεθα, μοὶ ἔδειξε τα περιεργότατα καὶ πλουσιώτατα ἡμερολόγιά του, ἐν οἷς οὐδεμία τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν ἔλειπε, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἐδεσματολογίων τῶν ξενοδοχείων. Εἰς πολλὰς δὲ συζητήσεις ἐπιδιδόμεθα περὶ φιλοσοφίας καὶ περὶ πολιτικῆς, καὶ μοὶ διηγεῖτο περὶ τοῦ Βασιλέως Λεοπόλδου, ὑφ' ὃν εἶχεν ὑπηρετήσῃ ὥς Ὑπουργός, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι εὐαρεστοτέρα μὲν ἦν ἡ ὑπαρξίς ἐν Βελγίῳ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι θὰ ἦν ἐνδοξοτέρα, καὶ ὅτι ἡ προσδοκία του, ἂν ἐδέχετο τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον, θὰ ἦν ν' ἀναστήσῃ τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Τῶν συνδιαλέξεων δ' ἡμῶν συμμετεῖχε, καὶ ἐκόσμει αὐτὰς καὶ ἡ συνετὴ σύζυγός του.

Μὲ περιέφερε δὲ καὶ εἰς τὸ ὠραῖον του κτῆμα, ἔχον λόφους, σπάνιον σύμπτωμα γῆς εἰς μακρὰν ἔκτασιν περὶ τὸ Βερολῖνον, δάση καὶ λίμνας, καὶ εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Cunesdorf, οὗ ἡ ἐκκλησία περιβάλλεται ὑπ' ὀχυρώσεων τῶν Οὐσσιτῶν, εἰς τὸν κῆπον τοῦ Furstenberg, παράγοντα, πλὴν ἄλλων, καὶ χιλίας ἀνάνας κατ' ἔτος, φερούσας αὐτὰς μόνας εἰσόδημα τετρακισχιλίων μάρκων. Ὑπερβάντες δὲ τὸν ὠραῖον καὶ ὀρμητικὸν ποταμὸν Neiss, ἐπεσκέφθημεν, ἐν τῇ ἀρχαιοπρεπεῖ πόλει Görlitz, τὸν λεγόμενον «Ἅγιον Τάφον», ὑποτιθεμένην μίμησιν, μᾶλλον γελοίαν παρῳδίαν τῶν ἱερῶν τόπων, τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος, τοῦ Ὁρους τῶν Ἑλαιῶν κτλ., γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1470 ὑπὸ

τινος εὐσεβοῦς, ἐπισκεφθέντος τὴν Παλαιστίνην· εἶδομεν δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀρχῆς τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ τὸ σύγχρονον Δημαρχεῖον, οὗ ἐσχάτως ἀνευρέθη, ὑπὸ τὸν ἐπικεχρισμένον γύψον, κατάγραφος ἢ ὁροφή. Περιήλθομεν δὲ καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ Παράδεισον τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἐθαυμάσαμεν δρῦν, ἔχουσαν χιλίων ἐτῶν ἡλικίαν, καί, διελθόντες πρὸ τοῦ μνημείου τῶν Dugos καὶ Kirchner, φονευθέντων τῇ 22 Μαΐου 1833, ἀνέβημεν εἰς τὸν ἐν τῷ πεδίῳ μεμονωμένον καὶ εἰς ἱκανὸν ὕψος αἰρόμενον κατάφυτον λόφον, τὸν καλούμενον «χωρόστεμμα» (Landeskronne), τὸν λαμπρὰν καὶ εὐρυτάτην πέριξ τὴν ἄποψιν ἔχοντα. Εἰς τοῦ ἐπιστέφοντος δ' αὐτὸν ξενοδοχείου τὸ βιβλίον ἐνέγραψα Ἑλληνιστὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Nothomb καὶ τὸ ἐμόν.

Ἐν τῇ ἐξοχῇ του ὁ κ. Nothomb εἶχε καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἐξ ἧς διάφορα ἐπὶ τῆς βραχείας διαμονῆς μου ἀνέγνων, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ τὸ «Dieu selon la science» τοῦ Poulin, ἐν ᾧ ὁ φιλόσοφος οὗτος (:) διῆσχυρίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ! Ἐκεῖ δ' ἐν τῇ Ἑφημερίδι τῶν Συζητήσεων ἀνέγνων ἔκθεσιν περὶ συγγράμματος τοῦ κ. Gevaërt, Διευθυντοῦ τοῦ Ὁδείου τῶν Βρυξελῶν, πραγματευομένου περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, καί, ἐπειδὴ ἐλέγετο, ἐν ἄλλοις, ὅτι ὁ συγγραφεὺς προὔτίθετο νὰ ἐκδώσῃ καὶ δεῦτερον τόμον, ἔγραψα, ἀφ' οὗ ἐπέστρεψα εἰς Βερολίνον, ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἐκθέτων καὶ δικαιολογῶν τὴν γνώμην μου περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι ὁ κ. Gevaërt μοὶ ἔπεμψε τὸ βιβλίον του, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὸν δεῦτερον τόμον αὐτοῦ.

Πεπαυμένος καὶ ὁ Κλέων, ὥς καὶ ἐγώ, μετέβη εἰς Στουτγάρδ πρὸς θεραπείαν τῆς συζύγου του, καὶ κατ' ἀρχὰς Αὐγούστου ἐπεσκέφθη ἡμᾶς.

Ἐγὼ δέ, ἐπειδὴ νέαι ἐκλογαὶ ἐνηργοῦντο ἐν Ἑλλάδι, καὶ δὲν ἦν ἀπίθανον νὰ ὑπερισχύσῃ ὁ Κουμουνδοῦρος, ἔγραψα πρὸς αὐτόν, προτρέπων, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἰς ἀρχὰς φιλοβασιλικάς, εἰς σύμπραξιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας ἐν Ἀνατολῇ, ἐν ὧσφ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπεδοκίμαζον τὰς ἀνατροπὰς, εἰς ἐνέρ-

γειαν πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τοῦ τόπου ἀνάπτυξιν, ἥτις θὰ ἦν δι' αὐτὴν τοῦ μέλλοντος ἢ ἐγγύησις, καὶ εἰς πολιτικὴν ἀμερόληπτον καὶ ἰσόρροπον πρὸς πάσας τὰς ξένας Δυνάμεις. Προσέτι δὲ τὸν παρεκίνησα νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ἰδέαν ὑπὲρ ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, ὡς φαινητῆς σημαίας καὶ ὡς ἰσχυροῦ ὀργάνου τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως. Ἵνα δὲ διευκολύνω τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σπουδαίου τούτου ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἔγραψα καὶ τῷ συναδέλφῳ μου Ὑψηλάντῃ νὰ προτρέψῃ τὸν πενθερόν του κ. Σίναν, ἀφ' οὗ γενναιοφρόνως ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάρου αὐτῆς πολλαπλάσια τῶν ὅσα κατ' ἀρχὰς προὔτίθετο, καὶ τὸ δοθὲν πρὸς προίκισιν ποσὸν κατεχωνεύθη καὶ ἐκεῖνο εἰς τὴν οἰκοδομήν, κορυφῶν τὴν ἐλευθεριότητα αὐτοῦ, καὶ νὰ τὴν προικίσῃ ἐκ νέου· ὃ δ' Ὑψηλάντης μοι ἀπεκρίθη ὅτι ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ εἶχε τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ ἐπεθύμει νὰ μετάσχῃ καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ καταστήματος, δι' ὃ καὶ παραχρῆμα τῷ ἔπεμψα ἀντίγραφον τοῦ σχεδίου, ὃ εἶχον συντάξῃ, βελτιώσας αὐτό, ἀφ' οὗ ἐγνώρισα καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας.

Προσέτι δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, καθ' ὃν ἤμην ἀπηλλαγμένος μεριμνῶν τῆς ὑπηρεσίας, ἐφρόντισα νὰ γνωρίσω τινὰ τῶν καταστημάτων δημοσίας ὠφελείας, ὧν τὰ πλεῖστα διετέλουν ὑπὸ τὴν φιλάνθρωπον προστασίαν καὶ μέριμναν τῆς Αὐτοκρατορίσεως. Οὕτως ἐπεσκέφθην τ' «Ἄσυλα τῶν Ἀστέγων,» ἐν οἷς ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, ἐὰν στερῶνται καταγωγίου, εὐρίσκουσιν, εἰς χωριστὰ διαμερίσματα, διὰ τρεῖς νύκτας τὸ πολὺ, κλίνην μετὰ σινδόνης, ἐφαπλώματος καὶ προσκεφαλαίου, προσέτι θέρμανσιν μέχρι 15°, φῶς μέχρις ὥρας ῥητῆς, λουτρόν, ζωμὸν πυκτόν, καὶ τὸ πρωῒ καφφέν· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦτο πρέπει νὰ φροντίζωσιν, οἱ ἄποροι οὗτοι, νὰ εὕρωσιν ἐργασίαν, διότι εἰς τὸ ἄσυλον περαιτέρω εἰσὶν ἀπαράδεκτοι.

Κατέβην δὲ καὶ εἰς δύο τῶν δημοτικῶν μαγειρείων, μετὰ πλείστης διατηρουμένων καθαριότητος ἐν ὑπογείοις, καὶ χορηγούντων εἰς τὸν βουλόμενον, ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἀπὸ ὥρας 11 1/2 — 1 1/2, ἀντὶ 18 λεπτῶν, ἐν βαθύ ἄγγειον ζωμοῦ πηκτοῦ καὶ

καθαρωτάτου, μετὰ κρέατος καὶ ὀσπρίων, καὶ προσέτι ἄρτον. Εἰς ἕκαστον τῶν μαγειρείων τούτων φοιτῶσι, τὸ μὲν θέρος, περὶ τοὺς 600, τὸν δὲ χειμῶνα περὶ τοὺς 1000, καὶ αἱ γυναῖκες γεύονται κεχωρισμέναι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν. Οὐ σπανίως δὲ κατήρχετο εἰς τὰ μαγειρεῖα ταῦτα αὐτὴ ἡ Αὐτοκράτειρα, καὶ ἀπεγεύετο τοῦ ζωμοῦ, ἵνα ἡ βεβαία περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ ποιότητος, Ὅτε ἐπεσκέφθην τὰ καταστήματα ταῦτα, ἐπληροφορήθην ὅτι εἶχον ἔλλειμα περίπου ἐκ 4500 δρ. κατὰ μῆνα, ἐπιβαρύνον, ἐννοεῖται, τὸ Δημόσιον. Εἶδον δὲ πτωχοτροφεῖα, δίδοντα ὅλως δωρεὰν τροφήν εἰς ἐντελῶς ἀπόρους, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα.

Καὶ εἰς παιδοτροφεῖα δ' εἰσῆλθον, διατηρούμενα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Αὐτοκρατορίσσης, ἐν οἷς περισυνάγονται καὶ διδάσκονται, εἴτι ἀνάλογον τῆς ἡλικίας των, βρέφη ἀπόρων οἰκογενειῶν, ὥς δίδακτρα ἀποτίνοντα ἀνὰ 6 λεπτὰ κατὰ μῆνα· καὶ ἄλλα παιδαγωγεῖα διὰ παιδιά ἐκδεδιητημένων γονέων, ἢ εἰς τὰς ὁδοὺς ἐγκαταλελειμμένα, ἀνατρεφόμενα, τὰ μὲν ἄρρενα διὰ τὴν βιομηχανίαν, τὰ δὲ κοράσια δι' ὑπηρετίας.

Ἐπεσκέφθην δ' ἐπίσης καὶ τὰς βιβλιοθήκας τοῦ λαοῦ, περιεχούσας χρησίμου καὶ εὐαρέστου, οὐχὶ δι' ἐπιβλαβοῦς ἀναγνώσεως βιβλία, δωρεὰν εἰς τὸν λαὸν δανειζόμενα,

Ἐν ἄλλαις δ' ἐκδρομαῖς περιῆλθον καὶ τινα τῶν ἀποκέντρων μερῶν τοῦ Βερολίνου, ἃ ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Tissot, ἐν βιβλίῳ ἐκδοθέντι μικρὸν μετὰ τὸν πόλεμον, παρίστησιν, ὥς ἀποτρόπαια ἀνθρωποσφαγεῖα, καὶ ἔκρυνα ἔξ αὐτοψίας εἰς τίνας ἀναξιοπρεπεῖς ἐπινοίας παρέσυρεν αὐτὸν μνησικάκος πατριωτισμὸς κατὰ τοῦ νικήσαντος πολεμίου.

Μετὰ τοῦ Βολόφσκη δέ, παρασκευάζοντος τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος του ἐν Βιέννῃ, ἐξηκολούθησα τὰς συνεννοήσεις μου, ἵνα αὕτη λάβῃ χρωματισμὸν ὅλως φιλελληνικόν, καὶ ὥς ἀνταποκριτὴν τῷ ἐπρομήθευσα τὸν λόγιον καὶ ἀγχίνουν καὶ φιλόπατριν Κωνσταντῖνον Πώπ, δυστυχῶς μικρὸν μετὰ ταῦτα πρωίμως ἀποβιώσαντα.

